הצרעה חולי בגוף מגזרת צרעת. ואין צריך. והטעם ועבדתם את ה' אלהיכם, ריקו[65] העבודה* לשם המיוחד. ואמר וברך, והסירותי*, כדרך כי אני ה' רופאיך*, וכבר פירשתיו, והמשכיל יבינהו משם:

(לב) לא תכרות להם ולאלהיהם ברית. הזהיר שלא יכרות להם ברית להחיות מהם כל נשמה, ולאלהיהם, יזהיר שלא יכרות להם ברית להניח ע"ג שלהם, אלא שיהרסם וישבר מצבותיהם. ויתכן שיאמר שלא יכרות להם ברית ועם אלהיהם כאחת*, אלא שיהרסם וישבר מצבותיהם, והכוונה לומר כי בעודם עובדים את אלהיהם לא יכרות להם ברית, אבל אם קבלו עליהם שלא לעבוד ע"ג רשאי הוא לקיימם*:

(לג) כי תעבוד את אלהיהם כי יהיה לך למוקש. אלו* כי משמשין בלשון אשר, וכן בכמה מקומות, וזה לשון אי שהוא אחד מד' לשונות שהכי משמש שמצינו בכמה מקומות[66], וזהו אם משמע בלשון אשר וכו', לשון רש"י. ואינו כן*, אבל שיעור הכתוב* לא ישבו בארצך כי יהיה לך למוקש פן יחטיאו אותך לי כי תעבוד את אלהיהם. וכן אמר פן תכרות ברית ליושב הארץ פן יהיה למוקש בקרבך[67], והטעם כי ישיבתם בארצך יהיה לך למוקש ולמכשול פן יחטיאו אותך לי בדרכיהם הרעים ובעלילותם[68] הנשחתות, כי תעבוד את אלהיהם כי יפתוך וישיאוך בכך*:

כד. (א) ואל משה אמר וגו'. פרשה זו קודם עשרת הדברות בארבעה בסיון נאמרה לו, לשון[69] רש"י. ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם[70], לאחר מתן תורה נאמר לו כן, גם[71] אלו דבריו ז"ל. ואין הפרשיות באות כסדרן ולא כמשמען כלל, עוד כתיב ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים[72], שהם המשפטים אלה הכתובים למעלה, שאמר בהם ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם[73], כי איננו כון שיהיה על המשפטים שנצטוו בני נח[74], ושנאמרו להם במרה שכבר שמעו וידעו אותם, ולא יאמר ויספר אלא בחדשות אשר יגיד*, וכבר היטיב לראות ר"א שפירש הענין סדרו, ואמר כי עד הנה ספר הברית*, והנה הפרשיות כלן באות כהוגן, כי אחר מתן תורה מיד בו ביום אמר השם אל משה כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם כי מן השמים

סנהדרין ס, ב: ריקו העבודות כולן לשם המיוחד. [66] ברש"י: וגם מצינו בהרבה מקומות אם משמש שון אשר. ובכ"י: בכמה מקומות אם משמש בלשון אשר. [67] להלן לד, יב. [68] ע"פ כ"י, ובס"ש: ילות. [69] ע"פ כ"י, ובס"ש: גם אלו דברי רש"י. [70] להלן פסוק יב. [71] ע"פ כ"י ובס"ש: נאמרו לו גם כן אלו דבריו [72] פסוק ג. [73] לעיל כא, א. [74] כפירוש רש"י

קו העבודה. פי' כי הקרבן או התפלה יא עבודה שבלב לשם המיוחד (אבוסאולה). ך והסירותי. והיה הכתוב ראוי לומר ור, כמו שאמר וברך (בחיי ג, ב, ע"ש). ך אני ה' רופאך. לעיל טו, כו. ועיין אנטי יא, ב): ויש לפרש כוונתו בשני ם וכו', ע"ש.

) כאחת. פי' בעודם עובדים אלהיהם (טור). אי הוא לקיימם. עיין שופטים כ, יא.

אלו „כי" ברש"י: הרי אלה. פי' כי ור', כי יהיה לך, שניהם פירושם אשר. הא ', אי הוא אחד משמושי ארבע לשונות של אי בלשון המקרא הוא אם, ואם משמש בכמה י בלשון אשר, אם כן נמצא שכי פירושו

אשר (ספר הזכרון). ואינו כן. הוקשה לו שלפי רש"י צריכים לבאר כי הראשון במובן כאשר, וכי השני במובן אשר, ויהיה פירושו: כאשר תעבוד את אלהיהם אשר יהיה לך למוקש, וזה דחוק (ועיין ברא"ם). שיעור הכתוב. מסרס הכתוב ומפרשהו (ועיין בבאור). כי יפתוך וישיאוך בכך. עיין מסעי לג, נה. כד. (א) בחדשות אשר יגיד. (ע"פ ישעיה מב, ט); והרא"ם העיר, כי בס' השרשים שרש נגד, כתב הרד"ק ש„ההגדה" תבא גם על החדשות, אשר לא כן ה„ספור", שבא רק על הדבר שנעשה או נאמר. עד הנה ספר הברית. אחר שספר להם כל דברי ה' המצוה והמשפטים, „מצות עשה ולא תעשה שהם כתובים מן כי אתם ראיתם (לעיל כ, יט) עד סוף כי יהיה לך למוקש (כג, לג)", וזהו ספר

ונ"ב נראה אנ"ב משה עלה במחרת יום ה' לקבל עשרת הדברות ואח"כ אין מ' ימים על ההר. ומ"מ לר' יוסי היה ה המצוה קודם מ"ת.

אבל כן דיום דיום ו'. ומ"מ אין [illegible] בשטל הראשון, וכן בארץ [illegible] מלואים כג'

דברתי עמכם[75], והתחיל לחזור ולהזהיר על ע"ג לא תעשון אתי[76], וצוה אותו ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, וכל המצות הבאות אחרי כן, והשלים באזהרת הע"ג שימצאו בארץ ובעובדיה ואמר לו: אחרי[77] צוותך זה להם, עלה אל ה' אתה ואהרן, והזכירה[78] הפרשה כי משה עשה כמצות ה' ובא אל המחנה ויספר לעם את כל דברי ה' כאשר צוה אותו כה תאמר אל בני ישראל וגו'[79] ואת כל המשפטים כאשר צוהו ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וקבלו הכל בשמחה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה*. והטעם כל הדברים האלה* אשר דבר לך השם נעשה, כי מאמינים אנחנו בדבריך, כמו שספר במשנה תורה ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר ה' אלהינו אליך ושמענו ועשינו[80], ואז כתבם משה והנה משה כתב ביום ההוא בספר כל מה שנצטווה חקים ומשפטים ותורות והשכים בבקר ממחרת היום ההוא לכרות להם ברית על הכל, ובנה המזבח וזבח הזבחים ונתן חצי הדם על מזבח ה' וחצי שם באגנות, ולקח הספר שכתב מאמש וקראו באזניהם וקבלו עליהם עוד לבא בברית עמו, אמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע[81], אליך, וכל אשר תצוה מאתו ית', ואז זרק עליהם חצי הדם כי זאת אות הברית, לבא השנים בחלקים שוים[82], ואחרי שהשלים מעשיו עמהם הוצרך למלאת דבר ה' שאמר לו ה' עלה אתה ואהרן וגו'. וזהו שאמר ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא וגו'[83] ועשה עוד מה שצווה[84] ונגש לבדו אל ה', והוא שאמר ויבא משה בתוך הענן וגומר[85], והנה מעשה הברית ביום המחרת למתן תורה* ובו היתה העליה שעלה משה אל ההר, וממנה נתעכב שם ארבעים יום, והוא שפי' הכתוב ויקרא אל משה ביום השביעי וגו'*, ונאמר ויבא משה בתוך הענן, וכל זה מתוקן ומבואר. וראיתי במכילתא[86] שנחלקו בדבר יש שאמרו[87] שהיה קודם מתן תורה בחמישי, ואמר להם הרי אתם קשורים תפוסים וענובים[88], מחר באו וקבלו עליכם את כל המצות. ורבי יוסי בר' יהודה אמר בו ביום נעשו כל המעשים, שלומר בו ביום לאחר מתן תורה נעשו המעשים של סיפור העם וכתיבת ספר הברית, הכל כמו שפירשנו.

---

[75] לעיל כ, כב. [76] שם כג, כ [77] בטור: הרי צוויתיך (ובכ"י כלפנינו), בפסוק ג שלפנינו.
[78] ע"פ כ"י וטור, ובס"ש: והזכיר. [79] לעיל כ, יט. [80] דברים ה, כד. [81] פסוק ז.
[82] כוון לויקרא רבה ו, ה: ויקח משה חצי הדם, ומהיכן היה יודע משה חציו של דם וכו' ע"ש כמה דיעות בזה שהיה ממעשי נסים. [83] פסוק ט. [84] ונגש משה לבדו (פסוק ב). ובכ"י נ: שצווה.
[85] פסוק יח. [86] בחדש ג. [87] הוא רבי ישמעאל (ובכ"י א גורס: י"א — יש אומר).
[88] במכילתא שם: ענובים תפוסים.

הברית (ראב"ע בפסוק ג). כל אשר דבר ה' נעשה. לעיל יט, ח. ונראה שרבינו משתמש בלשון כתוב זה בדרך מליצה, שהרי פסוק זה נאמר לפני מתן תורה, והמדובר פה הוא ביום של מתן תורה. והפסוק של נעשה ונשמע (לפנינו: פסוק ז) מבאר כי היה זה ביום שני (כדלהלן), ומן ההכרח הוא שרבינו השתמש פה בכתוב זה בדרך מליצה, כלומר כי קבלו את כל המצות שבפרשת משפטים בשמחה. והטעם כל הדברים האלה. ר"ל הנאמרים בפרשה זו לא רק עשרת הדברות, ועיין לקמן פסוק ג. ביום המחרת למתן תורה. בס' חוון איש, אורח חיים, מועד סימן קכה אות ה: „ויש לעיין לפירוש הרמב"ן דויעלו עולות היה אחר מתן תורה, מאי האי דקאמר (בחגיגה ו, ב) דישנה לפני הדיבור (איננו לפני מתן תורה), ונראה דעיקר מצות תמיד

ודאי התחילה לאחר שהוקם המשכן, דהאי מזבח אין לו רק דין במה, ואין קרבן ציבור בבמה, וזהו חומר דידיה דישנו לפני הדיבור שכבר נצטוו להקריבו בבמה, קודם הדיבור של עיקר צוואתו (לפי זה האי דקאמר בגמרא ,דישנו לפני הדיבור' אין פירושו כפירוש רש"י, קודם מתן תורה, אלא לפי הרמב"ן יהיה פירושו לפני הדיבור של עיקר צוואתו, אבל אין הכי נמי שהיה אחר מתן תורה). ומיהו לא היה לו כל דין במה, שהרי בבמה אין טעון כלי שרת כמבואר זבחים (קיג, א) והכא קבלו באגנות, ויליפינן מזה (שם צז, ב) דדם טעון קידוש כלי, ומכל מקום לא נתקדש האי מזבח, ומסתבר דלא היה לו קרן וכבש ויסוד וכו', דמעכבין בבמה גדולה כדאמרינן שם (קח, ב) וצריך עיון". ויקרא אל משה ביום השביעי. פסוק טז, דהיינו ביום שביעי